

## BATI TRAKYA GÖÇMENLERİ

Remzi (Hasan) YEPREM

İlahiyatçı, Yıldırım İlçesi Eski Belediye Başkan Yardımcısı

### Batı Trakya'nın Coğrafi Konumu

Batı Trakya, Karadeniz Marmara ve Ege denizleriyle balkan Rodop dağları silsilesi arasında kalan ve “Trakya” adı verilen coğrafyanın batı kesimini ifade eder. Türkiye – Yunanistan sınırını oluşturan Meriç nehrinden itibaren batıya doğru Dedeağaç, Gümülcine ve İskeçe olmak üzere üç vilayetten oluşur. Karasu nehri batıdaki sınırdır. Rodop sıradağları Batı Trakya'nın kuzeyini ve Yunan – Bulgar sınırını oluşturur. Güneyde Ege denizi vardır. Batı Trakya bugünkü Yunanistan'nın en doğu coğrafi bölgesini oluşturur. Toplam 8578k m2 alanı olan Batı Trakya verimli ovaları, ormanları ve bol suları olan stratejik ve değerli bir coğrafyadır. Batı Trakya'da bugün yaklaşık 400.000 nüfus yaşamaktadır. bunun 130.00 ile 150.000 kadarı Türk ve Müslümandır.

### Fetihten Günümüze Batı Trakya

Osmanlıların 1356'da Rumeliye geçmeleriyle birlikte Türk akınlarının ilgi alanına giren Batı Trakya 1360'ta Dedeağaç, 1361'de Gazi Evrenos Bey tarafından Gümülcine fethedilmiş, böylece Makedonya ticaret yolları Osmanlıların kontrolüne geçmiştir. Osmanlı fetihleriyle birlikte yöreye Anadolu'nun çeşitli bölgelerinden büyük miktarda Türk nüfus nakledilmiştir. Tapu tahrir kayıtlarından bölgeye yapılan nüfus nakilleri takip edilebilmektedir. Bu nakil dışında çeşitli Yörük teşekküllerinin de bölgeye yerleştirildiği görülmektedir. Fethedildiği tarihten 1877-1878 (93 harbi) Türk – Rus savaşına kadar istikrarlı ve huzurlu bir 550 yıl geçiren Batı Trakya insanı, bu savaşla huzuru kaçmış ve nihayet 1912 balkan savaşı sonunda Osmanlı Devleti'nin mağlubiyeti neticesinde Bulgaristan'ın idaresine geçmiştir. Bulgarların baskıcı idaresine karşı Teşkilat-ı Mahsusa'dan Eşref Kuşçubaşı liderliğinde ve yerel halkı teşkilatlandırmasıyla “Garbi Trakya Türk Cumhuriyeti” kurulmuştur. Ancak büyük devletlerin baskılarıyla 57 gün sonra kendisini feshetmek zorunda kalmıştır. Batı Trakya tekrar Bulgar idaresine girmiştir. Birinci Dünya Savaşı'nın sonunda Bulgarlar yenilen devletler tarafında olduğu için Batı Trakya Fransızların idaresine geçmiştir. Birinci Dünya Savaşı'nın galip devletleri San Remo Konferansı ile Batı Trakya'nın Yunanistan'a verilmesini kararlaştırmışlardır. 14 Mayıs 1920'de Yunan ordusu Gümülcine'ye girmiştir. 24 Temmuz 1923 tarihli Lozan Antlaşması'yla Türkiye ile Yunanistan arasında nüfus mübadelesi yapılması kararlaştırılmış, Yunanistan'ın diğer bölgelerindeki Türk ve Müslüman ahali mübadeleye tabii tutulurken Batı Trakya Türkleri İstanbul Rumlarına karşılık olmak üzere “azınlık statüsü” ile Yunanistan'a bırakılmıştır. Batı Trakya Türk azınlığının vatandaşlık haklarının yanı sıra bir de azınlık hakları vardır. Lozan Antlaşması'nda bu haklar belirtilmiş ve imzacı devletler buna garantör olmuştur.

### Batı Trakya'dan Göçün Sebepleri

Lozan Antlaşması'yla mübadil olan Rumların Batı Trakya dışına yerleştirilmesi gerekirken daha antlaşmanın mürekkebi kurumadan Yunan idaresi bunların bir kısmını Batı Trakya'ya yerleştirmiştir. Bunlunla yetinmeyen Yunan Devleti Anadolu'daki yenilgisi ve mübadele neticesinde ortaya çıkan nüfusla ilgili sıkıntılardan biraz rahatlayınca Batı Trakya azınlığına karşı sindirme, asimilasyon ve göç ettirme politikasını sinsi ve uzun vadeli bir plan olarak devreye sokmuştur.

Öte yandan Yunan idaresi azınlığın eğitiminin gelişmemesi, çocukların cahil kalması için her türlü engeli çıkarmış, azınlığın vakıf mallarına el koymuş, el koyamadıklarının idaresine kendi yandaşlarını getirmiştir. Batı Trakya azınlığının en önemli makamı olan müftülüklere ehil olmayan kendi yandaşı olan kişileri getirip bu önemli makamları işlevsiz hale getirmiştir. Anayasanın 19. maddesine istinaden on binlerce insanımızı vatandaşlıktan ıskat etmiştir. Azınlığın verimli toprakları istimlak edilmiş, azınlık mensuplarının gayrimenkul almaları engellenmiştir. Bu politika neticesinde 1923'te %85 Türklerin olan topraklar bugün %15'e düşmüştür. Bunlar gibi daha nice haksız ve keyfi uygulamalar azınlık insanını göçe zorlamıştır.

### **Türkiye'ye Göçlerin Başlaması**

1940 ile 1950'li yıllar İkinci Dünya Savaşı'nın ve Yunan iç savaşının olduğu yıllarda Batı Trakya'dan ana vatana nispeten daha az göç gerçekleşmiştir. Bu dönemde Evros vilayetinin sınıra yakın olan köylerinden Dedeağaç, Fere, Dimotoka gibi şehirlerden sınırı geçip Doğu Trakya'ya yerleşenler olmuştur.

1950 ile 1960 yılları arası Türkiye'nin Balkan ülkelerinden serbest göçle gelenleri kabul ettiği yıllar olmuştur. Bu yıllarda Batı Trakya'dan da epey zengin ve okumuş insan ana vatana gelmiştir. Hatta öyle ki bazı okullar göçten dolayı kapanmıştır. Bursa'ya ilk gelen hemşerilerimiz de bu dönemdedir. Bunlar Sakarya ve Kiremitçi mahallelerine yerleşmişlerdir. Bu göçmenler devletin izniyle geldikleri için hemen vatandaş olmuşlar, kimisi resmî kurumlarda memur çoğu da özel sektörde işçi olarak çalışmaya başlamışlardır. Yine bu dönemde devletin iskân politikası gereği doğu vilayetlerine mecburi iskan edilenler de olmuştur. Ancak Bursa'da akrabası olanlar gittikleri yerlerde kalamayıp Bursa'ya gelmiş ve yerleşmişlerdir.

1960'lı yılların ortalarından itibaren Kıbrıs olaylarının alevlenmesiyle birlikte azınlığın huzursuzluğu artmış Türkiye'ye ve özellikle Bursa'ya göç hızlanmıştır. Bilhassa 1974 Kıbrıs Savaşı ile birlikte bu göç kitlesel bir mahiyet kazanmıştır. Her gün çoluk çocuk azınlık insanı Meriç Nehrini kaçak olarak geçip Türkiye'ye sığınmıştır. Yunan Devleti bu göçü zorlamış, teşvik etmiş, sınırı geçenleri görmezden gelmiştir. Türk Devleti bu göçü istemese de mağdur olarak gelen insanımızı geri göndermemiştir. Sorgusu tamamlananlar ikametini alıp çoğu Bursa'ya gelmişlerdir. Bu şekilde yeni gelenler daha önce serbest göçle gelen akrabalarının yanına veya çevresine yerleşmişler iş yerleri olanlar yeni gelenleri yanlarına almışlardır.

Türkiye'nin bu göçleri istememesinin nedeni bir Müslüman Türk yurdu olan ve Lozan ile statüsü belirlenen Batı Trakya boşalması, oradaki haklarımız zayıf olmasın dıyedir. Bu yüzden de Batı Trakya'dan gelip vatandaşlık almak isteyenlere yönelik resmi işlerde yavaşlık söz konusu olmuştur. Buna rağmen Yunanistan'a zorla iade etmemiş, kapıları kapatmamıştır. Fakat Batı Trakyalı hemşerilerimize yıllarca vatandaşlık hakkını da

vermemiştir. Ancak 1983 yılından itibaren peyderpey vatandaşlık hakkı vermeye başlamış, 2000'li yıllardan sonra ise büyük bir rahatlık sağlamış, şartlarını sağlayanlara çifte vatandaşlık verilmıştır.

### **Batı Trakyalıların Ekonomik Durumu**

Batı Trakya Türk Azınlığının ekonomisi büyük ölçüde tütün ve hayvancılığa dayanır, ticaret çok küçük boyuttadır; fabrikası veya büyük işletmesi olan insanımız o yıllarda neredeyse hiç yoktur. Yunan tarafının uyguladığı ekonomik baskı ve sindirme politikası bu kadar yoğun olunca insanımız da elindekini satarak veya kazancını resmi olmayan yollardan para transferi yaparak bir şekilde Türkiye'ye nakletmiştir. Balkan insanı için oturacağı mesken her zaman işten önce gelir. Bir diğer ifadeyle bizim insanımız işinden önce evini yapar. Nitekim Batı Trakya'dan transfer edilen paralar Bursa'daki akrabalar ve araçlar vasıtasıyla daha henüz imara açılmamış yerlerde, önce arsa, sonra eve dönüşmüştür. Bu göçün bursa ekonomisine maddi olarak çok büyük katkısı olmuştur.

Batı Trakya göçmenleri Bursa'da bilhassa yıldırım ilçesinde Beyazıt, Şükraniye, Ortabağlar, Güllük, Esenevler, Gülbahçe mahallelerinde ağırlıklı bir nüfusa sahip olmuşlar, diğer mahallelerde de kendi gettolarını oluşturmuşlardır. Yerleşimde bugün çoğunluk Yıldırım İlçesi olmak üzere Osmangazi, Kestel, Mustafa Kemalpaşa ve Karacabey ilçelerinde de hemşerilerimiz bulunmaktadır.

Batı Trakya'dan Bursa'ya gelen insanımızın çoğu kırsal kesimden olup tütüncülük ve hayvancılıkla meşgul idiler. Azınlık oldukları için çok çalışarak hayatta kalacaklarını düşünüyorlardı. Bu çalışkanlıklarını yeni yurtları olan Bursa'ya da taşımışlardır. Ancak Bursa'da kendilerini şehir hayatı ve farklı bir ekonomik faaliyet içerisinde bulmuşlardır. Birçoğu daha önce kauçuk sektöründe işletmesi olan hemşerilerimizin yanında çalışıp ardından kendi işletmelerini kurmuşlardır. Tekstil sektöründe önce dokuma sonra bebe konfeksiyon sektöründe söz sahibi olmuşlardır. Bugün Batı Trakya göçmenlerine ait gerek otomotiv gerekse tekstil sektöründe ihracat yapan marka olmuş büyük işletmeler bulunmaktadır. Şükrü Şenkaya gibi farklı birçok sektörlerde de söz sahibi insanlarımız da vardır.

### **Batı Trakyalıların Sosyo-Kültürel Durumu**

Bursa'daki Batı Trakyalılar mahalle dayanışma içerisinde, sosyal ilişkileri ölçülü ve seviyeli, aile bağları baskıdan uzak karşılıklı sevgi ve saygıya dayalıdır. Bursa'nın kozmopolit ortamında hemşerilerimiz genelde dürüst, mert, uysal, kanunlara çok saygılı güvenilir olarak değerlendirilir. Bizim hemşerilerimizde agresif, kavgacı tipler pek bulunmaz.

Aileler çok kalabalık değildir, genelde iki çocuk vardır. Akraba evliliğine hiç sıcak bakmamakla birlikte genellikle evliliklerde Batı Trakyalı hemşeriler tercih edilir. Çocukların eğitimine çok önem verirler, bu sayede yetişmiş ve birçok alanda kendisini ispat etmiş çok sayıda Batı Trakyalı bulunmaktadır.

2000'li yıllarından sonra Türkiye'mizin siyasi ortamındaki değişim, hemşerilerimizin çok önemli siyasi makamlara gelmesine vesile olmuştur. Sözelimi Mehmet Müezzinoğlu Sağlık Bakanı, Hakan Çavuşoğlu Başbakan Yardımcısı ve TBMM İnsan Hakları Komisyonu

Başkanı ve Mustafa Dündar Osmangazi Belediye Başkanı gibi görevlerde gelmişler, tüm halkın teveccühünü kazanmışlar ve başarılı bir performans çizmişlerdir.

Batı Trakyalı hemşerilerimizin Bursa'da ve genel merkezi İstanbul'da bulunan Batı Trakya Türkleri Dayanışma Dernekleri diye çok güçlü bir hemşeri dernekleri vardır. Bu dernek hemşerilerin problemlerinin yanı sıra Korona virüs Salgınından önce her yıl Gündoğdu Köyünde (ki bu köy de Batı Trakya'dan gelenlerin istisnai olarak mübadil kabul edilmesiyle gelenlerin köyüdür.) binlerce kişinin katılımıyla yağlı güreş ve gelenlere pilav ayran ikram ettikleri büyük bir organizasyon yapıyordu. Ayrıca gençlere yönelik sportif faaliyetlerde bulunan Batı Trakya Spor Kulübü ve Avcılar Kulübü bulunmaktadır.

Basın alanında ise Bursa'daki hemşerilerimizin problemlerini, önemli haberlerini; Yunanistan'daki azınlığın durumunu ve sorunları başta olmak üzere bütün balkan coğrafyasına dair haber ve yorumları dile getiren Mehmet Koca'nın editörlüğünde 1998-2018 yılları arasında 144 sayı yayınlanan "Evlat-ı Fatihân" dergisi bulunmaktadır. Bu dergideki araştırma yazılarından 8-10 kadarı kitap haline de gelmiş ve basılmıştır.

Batı Trakyalıların gastronomisi çok gelişmiş değildir. Tarhana çorbası sabah hafif kahvaltı yemeğidir. Akitma yemeği ağır misafir yemeğidir. Bu yemek çöreklerin üzerine köy tavuğu ile yapılır. Kapama da fırında pirinç ve etle olan bir yemektir. Yemeklerden sonra muhakkak kahve içilir. Çünkü kahve en baş içecektir. Artık yeni nesil gençler frappe denilen köpüklü hazır kahveyi tercih ediyorlar.

### **Batı Trakyalıların Dinî Anlayışı ve Yaşantısı**

Bursa'daki Batı Trakyalılar genelde muhafazakâr ve dindar insanlardır. Dindarlıkları aşırılıktan uzaktır. Daha ilkökulda gerekli dini bilgileri aldıkları için tarikat ve cemaat gibi belli kalıpları olan gruplara mesafeli dururlar. Osmanlı toplumunun otantik yapısını bilhassa hanımların giyiminde gözlemlemek mümkündür. Çok azalmış olsa da hanımlar ferace ve beyaz başörtüsü giyerler. Düğün ve cemiyetleri dini anlayışlarına uygun olarak mevlitli ve sohbetli olur. Bayramlarda eş-dost bütün akraba ziyaret edilir ve büyüklerin elleri öpülür. Kandil gecelerine çok önem verirler. Kadınlar ve erkekler arasında aşırılıktan uzak, geleneksel yapıya uygun bir mahremiyet ölçüsü vardır. Ölümter tevekkül ve sabırla karşılanır. Sadece yakınları sessizce gözyaşı dökerler; bağırıp çağırma, dövünme şeklinde hareketler pek bulunmaz. Cenazeye iştirak ve taziye camide olur. Cenaze namazından sonra defin için kabristana çok yakınları ve dostları gider. Evde hanımlar üç veya yedi gün toplanıp merhumun ruhu için dua ederler ve Kuran-ı Kerim okurlar.

### **Batı Trakyalı Ağzı**

Batı Trakyalılar Türkçemizi Trakya ağzıyla konuşurlar. Bursa'daki hemşerilerimiz de her ne kadar İstanbul Türkçesiyle konuşmaya çalışsalar da ağzın yapısı ve kelimelerin telaffuzundan Trakyalı oldukları hemen anlaşılır. Sözelimi

Geliyor yerine geliyi, gidiyor yerine gidiyi şeklinde söylenir. Cümlelerin sonunda en çok *be* veya *be ya* ifadesi kullanılır. Sözelimi "ne yapıysın *be*", "niye böyle deysin *beya*" gibi.

Çocuklara kızan veya gızan denilira; teyze = tiyze, peynir = pinir, ağabey = aga'dır; artlık = dünya ahiret kardeşliği manasında kullanılır. *Aret*, hanımlar arasında arkadaşlık durumunu ifade eder. Hanımlarda kendi aralarında birbirlerine hitap ederken "ma" veya "mari" ifadelerini çokça kullanılır. Misal "Ayşe'den haber var mı ma?"

**Sonuç** olarak bugün Bursa’ımızda 20.000 civarında bir hemşerilerimizin olduğu tahmin edilmektedir. Batı Trakyalılar, birçok milletin ve kültürün harman olduğu Bursa’mızın sosyo-kültürel hayatına kendi kokusunu ve rengini katmış saygın bir topluluğu oluşturmaktadır.